ۇلتتار بىرتىماعىنىڭ بەرەكەلى شاڭىراعى

"تۇىسىم كەلىپ، كوڭىلىم وتتاي مازدادى"

باقىتى ئىبىر ئۇيلى جان

□ گازەتىمىزدىڭ جالپىلىق اقپارات قۇرالدارى ئەتلىسى مىيھىرگۇل ئوپۇر

"ئۇيۇپ، سەن ئۇيىڭدى تاپ ـ تۇيناقتاي ەتىپ جىناستىرىپ، وتتى دا مازداتىپ جاعىپ قويىپسىڭ، جول بويى پويەزدا شارشاپ ـ شالدىققان مەنى بىر ـ دەمدە سەرگىتىپ جىبەردى". 3 ـ ايدىڭ 19 ـ كۇنى اۋتونومياليق رايوندىق پارتكوم قارت كادرلار مەكەمەسى باقت جولى قارت كادرلار دەمالىس ورنىنىڭ قىزمەتكەرى گو حۇيجيە ئۇشتۇرپان اۋدانى العا قالاشعى تەتىر قىستاعىنداعى جۇپ قۇراعان تۇسى ئيۇسۇپ ەركىننىڭ ۇيىنە كەلە سالىسىمەن مەيىرگە تولى دوستىق سۇيىسپەنشىلىكتى سەزىندى.

"تۇىسىم كەلىپ، كوڭىلىم وتتاي مازدادى"، ـ دەدى ئيۇسۇپ قۇانىشپەن. ئىبىر وتباسىنداعىلار باس قوسىپ، شاي الا وتىرىپ ئداندى قوجىرلاردان اۋىز ئتىپ، كوڭىل سىرلارىن اقتارىستى.

"اعا، 2 جىلدىڭ الدىندا دەنساۋلىعىم جاقسى بولماي قالعاندا، ئىبىر ئتاۋدىرى ئۇزىڭىز قارايلاسقان ەدىڭىز، قازىر دەنساۋلىعىم قالپىنا كەلدى. مەن دە جىگەر ـ قايراتىما كەلىپ بىيل جۇگەرىنى جاقسلاپ ەگپ، سىير ـ قويلارىمدى دا قۇنتتاپ باعامىن، جاقسى دىستەسەم بولعانى، ئىبىر جىلدا 70 نەشە مىڭ يۇان كىرىس تابۇدان ماسەلە جوق"، ـ دەدى ئيۇسۇپ معىم سەنىممەن. "قۇلشىنعانعا قۇت ئۇيىر تابيعات زاڭى، تەك بىلەك سىبانا دىسكە كىرىسسەڭ بولعانى، قولدان كەلمەيتىن ئىس بولمايدى"، ـ دەدى گو حۇيجيە كۇلە سويلەپ.

ەكەۋى تاماقتانىپ العان سوڭ، ارتقى اۋلاعا بىرگە بارىپ، سىير ـ قوي قوراسىن رەتتەدى ئارى اۋلانىڭ بۇرىشىندا ئۇيىلىپ جاتقان قوقىسقتاردى جىناستىردى. بىردەمنەن كەيىن، ئۇيدىڭ الدى ـ ارتى رەتتى، مونتازداي تازارىپ شىعا كەلدى. ئيۇسۇپتىڭ ـ شىنتىسىمەن جۇمىس دىستەگەن بەينەسىن كورگەن گو حۇيجيەنىڭ جۇزىنەن جايدارى كۇلكى ەستى.

2 جىلدىڭ الدىندا، 26 جاستاعى ئيۇسۇپتىڭ اياق استىنان كوزى اۋىرىپ، قوس جانارىنىڭ كورۋ قۇاتى تومەندەپ كەتەدى، جەرگىلىكتى ورىنداعى شيپاحانا ـ عا بارىپ تەكسەرىلگەننەن كەيىن، كوز ئتۇبى سارى داق اۋرۋىنا شالدىققانى انىقتالادى. الايدا ەمدەۋ شارت ـ جاعدايى شەكتى بولعاندىقتان، جەرگىلىكتى شيپاحانا تۇبەگەيلى ەمدەي المايدى.

مۇنان حابار تاپقاننان كەيىن گو حۇيجيە ىرقتىلىقپەن وعان كومەكتەسىپ، ۇرىمجىدەگى ۇلكەن شيپاحانالارمەن بايلانىس جاساپ، ئيۇسۇپتىڭ وتباسىنداعىلارمەن بىرگە كەلىپ اۋرۋدىڭ ەمدەتۋىنە مۇمكىندىك جاسايدى. ئيۇسۇپ ايەلى ەكەۋى ۇرىمجىگە كەلگەن كۇنى گو حۇيجيە پويەز بەكەتىنە بارىپ الدارىنان شعىپ، ئوز ۇيىنە اكەلىپ ورنالاستىرادى. ئيۇسۇپ پەن ايەلىنىڭ جايلى جاتىپ، جايلى تۇرۋى ئۇشىن گو حۇيجيە ايەلىن، قىزىن ەرتىپ ەنەسىنىڭ ۇيىنە ۋاقىتشا بارىپ جاتىپ تۇرادى. دايارلاپ قويعان جاڭا ىدىس ـ اياقتاردى، توسەپ قويعان جاڭا كورپە ـ جاستىقتى، جىناستىرىپ قويعان بولمەلەردى كورگەندە ئيۇسۇپتىڭ كوزىنە جاس كەلەدى.

ەمدەلۋ كەزىندە، گو حۇيجيە ۇنەمى ئيۇسۇپتىڭ قاسىنا بارىپ، ونى جۇباتىپ، كوڭىلىن ورنىقتىرىپ، ۋايىمنان ارىلتادى. ەمدەۋ اقىرلاسقاننان كەيىن، ولار بىرگە حۇڭشان تاۋىنا شعادى، الاڭدارىدى ارالايدى، BRTگە وتىرادى، ۇرىمجى جوعارى قارقىندى تەمىر جولى جولاۋشىلار جاڭا بەكەتىن كورەدى... ئار جەرگە بارعان سايىن، ئيۇسۇپ سۇرەتكە ئتۇسىپ، ەستەلىك قالدىرىپ، باقىتتى شاقتارىن ەستەلىككە الىپ وتىرادى.

"مەن كورگەن ـ بىلگەندەرىمدى قىستاققا الا قايتىپ، بالالارىما جانە اۋىلداستارىما ايتىپ بەرەمىن، مەن تاعى گو حۇيجيە ەكەۋىمىزدىڭ ۇلتتار بىرتىماعىنداعى ئبىر ئۇيلى جاندارداي بولعان اڭگىمەمىزدى كوپشىلىككە ۇگىتتەيمىن"، ـ دەدى ئيۇسۇپ.

ئيۇسۇپ ابدەن جازىلىپ، قىستاققا قايتار كەزدە گو حۇيجيە وعان ئبىر زەردەلى قول تەلەفون بەردى. "قازىر ئبىر كىشكەنتاي قول تەلەفونمەن دۇنيەمەن توعىسا الاسىڭ، ۇيىڭدەگى قوي ـ سيىرلارىڭدى جاقسى باعىپ، قول تەلەفونىڭ ارقىلى ساتۋىڭا بولادى"، ـ دەيدى گو حۇيجيە سالماقتى تۇردە.

بۇگىندەرى ئيۇسۇپ قاربالاستىقتا ئتۇسىپ، داۋدىڭ قاممەن ئجۇر، ۇنەمى شاعىن بەينە كەسكىن جاساپ، دوستار شەڭبەرىنە شعارىپ، ۇيىندەگى جاڭا وزگەرىستەردى ەستەلىككە الادى ئارى ۇنەمى اعالى ـ ئىنىلى ەكەۋىنىڭ ۇلتتار بىرتىماعىنداعى ئبىر ئۇيلى جانداردايى بولعان اڭگىمەسىن ۇيچات توبىنداعى دوستارىمەن بولىسەدى.

"اعامنىڭ ئبىزدىڭ وتباسىمىزعا كورسەتكەن كومەگىن ەسىمدە بەرىك ساقتايمىن، مەن بۇل اعا ـ باۋىر سۇيىسپەنشىلگىن تاراتامىن، ۇلتتار بىرتىماعىنىڭ تۇقىمىن سەبەمىن"، ـ دەدى ئيۇسۇپ.

ۇلتتىڭ گۇلدەنۋى جولىندا . ەرجۇرەك قۇربانداردىڭ شەجىرەسى

ەسىرتكى الىپساتارلارىن الاستاۋ قاھارمانى ۋ گۋاڭلين: حاۋىپتە اتويلاپ العا شعىپ، پايدادا وزگەلەرگە جول بەردى

ۋ گۋاڭلىننىڭ سۇرەتى.

□ شىنجۋا اگەنتىگى تاراتقان

شىنجۋا اگەنتىگىنىڭ كۇنمىڭگەن بەرگەن حابارى (ئتلشى ۋاڭ يان). ەسىرتكى الىپساتارلارىنىڭ وعى ئتىپ، قۇلاعان ساتتە ول نەبارى 35 جاستا بولاتىن. جايشىلقتاعى قىزمەت بارىسىندا ول "حاۋىپتە اتويلاپ العا شعاتىن، پايدا بولسا وزگەلەرگە جول بەرەتىن" جان ەدى. ەسىرتكى الىپساتارلارىن ولەردەي جەك كورىپ، بۇقاراعا شىن مىقىلاسىن ارناعان. ۋ گۋاڭلين ەسىرتكى الىپساتارلارىن الاستاۋشى ساقشىنىڭ ادالدىعى مەن ارناۋىن ىستىق قانىمەن جازدى.

ۋ گۋاڭلين يۇننان ولكەسى لينساڭ قالاسى فىڭچيڭ اۋدانىنان، حانزۋ، جوعارى تەحنيكۇم ماعلۇماتىنا يە. 1992 ـ جىلى قوعام حاۋىپسىزدىگى قىزمەتىنە قاتىناسقان، 2004 ـ جىلى 2 ـ ايدا جۇڭگو كوممۇنيستىك پارتياسىنا مۇشە بولعان، فىڭچيڭ اۋداندىق قوعام حاۋىپسىزدىگى مەكەمەسى ەسىرتكىگە تيىم سالۋ ۇلكەن اترەتى بارلاۋ ورتا اترەتىنىڭ باستىعى، ورىنباسار ۇلكەن اترەت باستىعى مىندەتتەرىن وتەگەن.

لينساڭ قالاسىنىڭ فىڭچيڭ اۋدانى دۇنيە ئجۇزدىنىڭ ەسىرتكى قايناري بولعان "التىن اتىراۋەمەن" كورشىلەس، ەسىرتكىنىڭ شەكاراعا كىرۋىندەگى ماڭىزدى ارنانىڭ ئبىرى ەدى. ۋ گۋاڭلين ەسىرتكى الىپساتارلارىن الاستاۋشى ساقشى بولۋدى ارماندايتىن كەلگەن ەدى. مەكتەپ تاۋسقاننان كەيىن اۋەلدە اۋداندىق قازىنا مەكەمەسىندە قىزمەت ىستەيدى. ئبىر جىلدان استام ۋاقىتتان كەيىن، اۋداندا ەسىرتكىگە تيىم سالۋ ۇلكەن اترەتى جاڭادان قۇرىلدى دەگەندى ەستىپ، ول باسقالار قىزعاتىن "التىن توستاعاندى" باتىل تاستاپ، ساقشى بولۋعا تىزىمدەلدى.

12 جىلدا ۋ گۋاڭلين باستان ـ اياق ەسىرتكىگە تيىم سالۋ قىزمەتىنىڭ ئبىرىنشى شەبىندە شايقاس جاسايدى. قين ـ قىستاۋ، حاۋىپتى ساتتەر الدىندا ول تايسالماستان اتويلاپ العا شعادى. ول كەزىندە ەسىرتكى الىپساتارى ئۇزىنىڭ جاۋىنگەر سەرىگىن سۇيرەپ دارياعا سەكىرگەن ساتتە، جاۋىنگەر سەرىگىنىڭ ئومىرىن قۇتقارىپ قالعان؛ كەزىندە جاۋىنگەر سەرىگىنىڭ ماڭدايىنا ەسىرتكى الىپساتارى ىلىنتىق كەزەگەن ساتتە، اتىلىپ شعىپ ەسىرتكى الىپساتارىن اۋزىدىقتاعان؛ كەزىندە جالعىز ئوزى ەسىرتكى الىپساتارى توبىنىڭ ىشىنە جاسىرىنىپ كىرىپ، قىرۋار ەسىرتكىنى قولعا تۇسىرگەن. وسىنداي ايبارلى ونىڭ مەيىرىمدى جاعى دا بار: اۋەل ـ قىستاق مەكتەبىنىڭ پارتاسى ۇرلانعاندا ول ون نەشە شاقىرىم تاۋ جولىن باسىپ پارتالاردى تاۋىپ الىپ كەلگەن؛ ەسىرتكى الىپساتارلارىن قولعا تۇسىرگەندە، جانقالتاسىنان اقشا شىعارىپ ەسىرتكى الىپساتارىنىڭ ناۋقاستانعان ايەلىن ەمدەتكەن؛ قىستاق تۇرعىندارىنىڭ تۇرمىسىنداعى قينىشىلىقتى كورگەندە، ول قىستاق تۇرعىندارىنىڭ تۇت اعاشىن ەگىپ، جىبەك قۇرتىن باعۋنا قارجىلاي كومەكتەسكەن...

12 جىلدا وتباسىنداعىلارى ودان الاڭداپ، ونى قىزمەت اۋىستىرۋعا كوپ رەت ئناسيحاتتاسا دا، ونىڭ تالعامى باستان ـ اياق وزگەرمەيدى. ونىڭ ەسىرتكىگە تيىم سالۋ قىزمەتىمەن ۇزاق ۋاقىت اينالىسقاندىعىن ەسكەرگەن باسشىسى ونىڭ قىزمەت ورنىن اۋىستىرماقشى بولعاندا، ول ايقىن تۇردە تويتارىس جاسايدى. ول بىلاي دەدى: "ەسىرتكىگە تيىم سالۋ قىزمەتىنىڭ قاتەرلى ەكەندىگىن بىلەمىن، دەسەدە، قاندداي قاتەرلى بولسا دا، مۇنى ىستەيتىن ادام بولۋ كەرەك".

2004 ـ جىلدىڭ 8 ـ ايدىڭ 30 ـ كۇنى ەسىرتكىگە تيىم سالۋ ۇلكەن اترەتى ەسىرتكى الىپ جۇرگەن 2 كۇماندى ادامنىڭ شيۋاۋان قالاشعى چاجياڭ وتكەلىنەن وتەتىندىگىنەن حابار تابادى. ۋ گۋاڭلين 2 حالىق ساقشىسىمەن بىرگە وتكەلدە توسىپ تەكسەرمەكشى بولادى. كەشكى ساعات 6دان 30 مينۋت وتكەندە توسقاۋىل تۇيىننىڭ جەتكەننەن كەيىن، ولار توسقاۋىل تۇيىننىڭ 2 ساعاتقا تاياۋ كۇتسە دە، كۇماندىلار كەزىكپەيدى. كەشكى ساعات 8دەن 30 مينۋت وتكەندە ولار توسقاۋىل تۇيىننىڭ قاراي كەلە جاتقان 2 ادامنىڭ قاراسىن بايقايدى. بۇل جولدىڭ جەرگىلىكتى ورىنداعى ماڭىزدى وتكەل ەكەندىگىن، بۇقارانىڭ ۇنەمى جۇرەتىنىن ويلاستىرىپ، ەكەۋىنىڭ سالاۋاتىن پارىقتاۋ ۇشىن ۋ گۋاڭلين مەن جاۋىنگەر سەرىگى ولارمەن بەتپە ـ بەت كەزدەسۋدى ئجون كورەدى. ۇشەۋى قارسى جاقتىڭ جولىن بوگەي قورشاعاندا، ۋ گۋاڭلين: "ئبىز قوعام حاۋىپسىزدىگى مەكەمەسىنەنبىز، تەكسەرۋدى قابىلداڭىزدار!" دەپ ايتىپ بولعانشا، قارسى جاق كەنەتتەن وق شىعارىپ، ۋ گۋاڭلىندى وققا جىعادى. جاۋىنگەر سەرىكتەرى دەرەۋ قارسى شابۋىلدايدى... سۇراپىل شايقاستان كەيىن، ئبىر ەسىرتكى الىپساتارى جارالانىپ ەسىرتكىنى تاستاي سالىپ قاشادى، ەندى ئبىر ەسىرتكى الىپساتارى تاۋ ورماننا بوي تاسالايدى. جاۋىنگەر سەرىكتەرى دەرەۋ ۋ گۋاڭلىندى كوتەرىپ العان ساتتە ول سول بەتى ەسىن جيمايدى: ۋ گۋاڭلىننىڭ باسىنا وق ئتىپ، ەرلىكپەن قۇربان بولادى.

ماڭدايداعى بۇقارا ىلىنتىق داۋىسىن ەستىپ، سويلەدارىن، تەسەلەرىن كوتەرىپ ارت ـ ارتىنان كومەككە كەلەدى. ولار حالىق ساقشىلارىنا سايكەسىپ، جارالانعان ەسىرتكى الىپساتارىن قورشايدى. كەلەسى كۇنى تاڭ بوزىنان كومەككە كەلگەن قوعام حاۋىپسىزدىگى حالىق ساقشىلارى مەن قارۋلى ساقشى كوماندىر ـ جاۋىنگەرلەرى ئتنىتۋ جۇرگىزىپ، وسى ەسىرتكى الىپساتارىن ۇستاپ، سول جەردىڭ وزىندە ئبىر ناگان، ئبىر گرانات، قىرۋار وق جانە 4385 گرام گەروينىدى قولعا تۇسىرەدى. 9 ـ ايدىڭ 7 ـ كۇنى ساقشى جاق قاشىپ كەتكەن ەندى ئبىر ەسىرتكى الىپساتارىن قورشاپ ۇستاعان كەزدە ونى سول جەردە اتىپ، ئبىر ناگان، ئبىر قانجار، قىرۋار وق جانە 4650 گرام گەروينىدى قولعا تۇسىرەدى. ئسويتىپ، قاھارمانىنىڭ رۋحىن الاڭسىز ەتەدى!

ۋ گۋاڭلىننىڭ قۇربان بولۋدان بۇرىن العان داڭقتارى كوپ ەمەس، ويتكەنى ئار جولى وعان ەڭبەك جازۋدى ئوتىنىش ەتىپ، سىلاناتىن كەزدە ول قاشاندا: ئوزىم اترەت باسشىسىمىن، ەسىرتكى الىپساتارىمەن تىكەلەي شايقاسپادىم، قىزمەت بابىمەن ساپارعا اتتانعالى تۇرمىن، كەستە تولتىراتىن ۋاقتىم جوق... دەگەن سياقتى ئتۇرلى ـ ئتۇرلى سەبەپ ايتىپ الماي قويعان... 2004 ـ جىلى 12 ـ ايدا ۋ گۋاڭلينگە يۇننان ولكەلىك حالىق ۇكىمەتى "ەسىرتكى الىپساتارلارىن الاستاۋشى قاھارمان" اتاعىن تولتىراپ بەرەدى ئارى "توڭكەرىستىك قۇربان" دەپ بەكتەدى، كەيىن قوعام حاۋىپسىزدىگى مينيسترلىگى 1 ـ دارەجەلى قاھارمان ۇلگى اتاعىن تولتىراپ بەرەدى.

قاھارمان ومىردەن وتسە دە، ونىڭ ىزگى ىستەرى مەن رۋحى جالعاسىپ كەلەدى... ۋ گۋاڭلين كوزى تىرىسىندە تۇرعان فىڭچيڭ اۋداندىق قوعام حاۋىپسىزدىگى مەكەمەسىنىڭ ەسىرتكىگە تيىم سالۋ ۇلكەن اترەتى تىك سوڭعى 5 جىلدان بەرى 380 ەسىرتكى دەلوسىن اشكەرەلەپ، 560 قىلمىس كۇماندىنىن ۇستاپ، 2700 نەشە كيلوگرام ەسىرتكىنى قولعا تۇسىرگەن. ەسىرتكىگە تيىم سالۋ ماشاقاتتى قىزمەتتى الدىندا حالىق ساقشىلارى وزدەرىنىڭ ارەكەتتەرى ارقىلى حالىق ساقشىلارىنىڭ مەملەكەت پەن حالقتىڭ مۇددەسىن بارىنەن جوعارى قويىاتىن ادال سەنىمىن ايگىلەدى. بۇل كوللەكتيۋكە 2014 ـ جىلى 8 ـ ايدا، 2016 ـ جىلى 12 ـ ايدا ىلگەرىندى ـ كەيىندى 2 رەت قوعام حاۋىپسىزدىگى مينيسترلىگى كوللەكتيۋ 1 ـ دارەجەلى ەڭبەك جازدى. 2018 ـ جىلى 12 ـ ايدا يۇننان ولكەسى "حالىق رازى بولعان ۇكىمەت قىزمەتكەرلەرى كوللەكتيۋى" اتاعىن بەردى. ولار قاھارمانىنىڭ ئزىن باسىپ، ەسىرتكىگە تيىم سالۋ شەبىندە ۇزدىكسىز قىلىش سەرمەپ، قاتەرلى وسىيەلەردى الاستاپ، ەسىرتكى تورىن تالقاندايى، ىستىق قانىمەن جانە ومىرىمەن ەسىرتكىگە تيىم سالۋ حالقتىق شايقاسىنىڭ جاڭا تاراۋىن جازدى.

ۋاڭ چيڭپيڭ: ەرلىكتىڭ اسقاق جىرىن جازدى

ۋاڭ چيڭپيڭنىڭ سۇرەتى.

□ شىنجۋا اگەنتىگى تاراتقان

شىنجۋا اگەنتىگىنىڭ شاڭحايدان بەرگەن حابارى (ئتلشى جيا چيلۇڭ). شاڭحاي قورعانىس رايونى اسكەري تاريح سارايىنا كىرگەندە، ۋاڭ چيڭپيڭنىڭ قايىرىلا قاراپ كۇلىمسىرەپ تۇرعان ۇلكەن سۇرەتى كوماندىر ـ جاۋىنگەرلەردىڭ كوڭىلىنە ماڭگىلىك ورناپ قالادى.

ۋاڭ چيڭپيڭ، شاڭحاي قورعانىس رايونى سىلىڭبۇى حابار ـ بايلانىس پۇنكتىنىڭ بۇرىنعى ورىنباسار ساياسي جەتەكشىسى. 2005 ـ جىلى 2 ـ ايدىڭ 22 ـ كۇنى ۋاڭ چيڭپيڭ كوماندىر ـ جاۋىنگەرلەردى ۇيىمداستىرىپ، شىن گرانات لاقتىرۋ جاتتىعۋىن وتكىزدى. ئبىر جاۋىنگەر 2 ـ گرانات لاقتىرا بەرگەن ساتتە، گرانات ابايسىزدا قولىنان شعىپ كەتىپ، وڭ جاق ارتىنا الا ئبىر مەتر جەرگە بارىپ ئتۇسىپ، گرانات ناتتان ئتۇتىن شعا باستايدى. قورعانۋعا ۇلگىرە المايتىن قاتەرلى جاعداي الدىندا، قايتەرىن بىلمەي اڭتارىلىپ قالعان جاۋىنگەر جەرگە ەرىكسىز جۇرەلەپ وترا قالادى.

ۋاڭ چيڭپيڭ اتىلىپ بارىپ قوس قولىمەن ونى كۇشپەن سۇيرەپ، تاسالاناتىن اكوپقا قاراي تارتادى. جاۋىنگەردىڭ اۋرلىق سەنترى تومەن بولعاندىقتان، ۋاڭ چيڭپيڭنىڭ ونى العاش كۇشپەن جۇلىپ الماق بولۋى ئساتسىز بولادى. ئولىم مەن ئومىر الدىندا، ۋاڭ چيڭپيڭ ئارى ـ ئسارى بولماستان وڭعا قاراي ئبىر اتتاپ، جاۋىنگەردىڭ وڭ جاق ارتىنا بارىپ، ئوز دەنەسىمەن ونى قورعايدى ئارى بار كۇشىمەن ونى تاسالايتىن اكوپقا قاراي يتەرىپ جىبەرەدى...

گۇرس! قوپارىلىس ۇنىنەن كەيىن، جاۋىنگەر قۇتقارىلىپ قالادى، 6 گرانات جارىقشاعى جالت بەرۋگە ۇلگەرە الماعان ۋاڭ چيڭپيڭگە تيەدى. بار كۇشپەن قۇتقارعاندىقتان، 35 جاستاعى ۋاڭ چيڭپيڭ جاراقاتى اۋىر بولعاندىقتان، ەرلىكپەن قۇربان بولادى.

ۋاڭ چيڭپيڭ بۇرىن تالاي رەت شىن گرانات لاقتىرۋ جاتتىعۋىن ۇيىمداستىرعان بولاتىن، ول گراناتتىڭ قوپارىلىس جاساۋ ۋاقىتىنا وتە قانىق بولاتىن. سول كەزدە تاسالاناتىن اكوبى قاسىندا عانا ەدى، تەك سولعا قاراي ئبىر قادام اتتاسا بولعانى امان قالار ەدى. ئبىراق جاۋىنگەردى قورعاۋ ساناسى ونىڭ ئوزىن قورعاۋ ۇيىن جەڭىپ كەتكەن بولاتىن، ئومىر مەن ئولىم حاۋپى تونگەن قاس ـ قاعىم ساتتە، ول باتىل تالعام جاسايدى.

ۋاڭ چيڭپيڭ ومىرىمەن ەرلىكتىڭ اسقاق جىرىن جازدى. اسكەر بولعان 18 جىلدا ۋاڭ چيڭپيڭ 2 رەت 3 ـ دارەجەلى ەڭبەك كورسەتىپ، "شاڭحاي قالاسى جاڭا ۇزاق جورىق اتىيشىسى" بولىپ باعالانىپ، "جۇڭگو جاستار 4 ـ مامىر وردەنىن" الادى. ول كادر بولعان 13 جىلدا 6 رەت ۇقسامايتىن قىزمەت ورنىنا اۋىسىپ، بارلىق قىزمەتتى ەرەكشە جاقسى ىستەيدى: حابار ـ بايلانىس پۇنكتى لياننىڭ جەتەكشىسى بولعان كەزدە، ئۇرتىس 6 جىل بويى وزات بولا الماعان ورىندى سول جىلى وزاتتاردىڭ قاتارىنا قوسادى؛ لياڭجاڭ بولعان كەزىندە، لياڭ ـ دۇيدى باستاپ ىلگەرىندى ـ كەيىندى ئبىر رەت كوللەكتيۋ 3 ـ دارەجەلى ەڭبەك، 2 رەت كوللەكتيۋ 2 ـ دارەجەلى ەڭبەك كورسەتىپ، جىل سايىن وزات لياڭ ـ دۇي بولىپ باعالانادى. ول ۇيىمداستىرىپ زەرتتەپ جاساعان "ئومىر جاتتاعاندى جاقسى كورەمىن" اتتى جۇمساق بولشەك شاڭحاي قورعانىس رايونى جاعنان عىلىم ـ تەحنيكا ارقىلى اسكەر جاتتىقتىرۋ ناتيجەسىنىڭ 1 ـ دارەجەلى سيلىعىن الادى؛ كومىپۇتەرمەن سىزعان "حابار ـ بايلانىس جولى كارتاسى" شاڭحايدا تۇراتىن اسكەري بولىمدەردىڭ حابار ـ بايلانىس جۇيەسىنىڭ "نەرۋ ورتالىعى كارتاسىنا" اينالادى؛ جاۋىنگەرلەردى باستاپ زەرتتەپ جاساعان "ەلەكتر كوزىن الىستان باقىلاۋ ـ مەڭگەرۋ سيگنال جۇيەسى" قىزمەت ونىمدىلىگىن 20 ەسە جوعارىلاتادى...

ۋاڭ چيڭپيڭ ئبىرىنشى شەپتەگى اسكەر باستاۋشى رەتىندە باستان ـ اياق اسكەرلەردى ئوزىنىڭ تۇعان باۋىرىنداي كورەتىن: جاڭا اسكەرلەر العاش كەلگەندە، ۇيىندەگىلەر ۋاڭ چيڭپيڭنىڭ مۇقيات تارتقان سۇرەتىن تاپسىرىپ الاتىن؛ ساقا اسكەرلەر اسكەردەن قايتقاندا، ئوزىنىڭ جايشىلقتا دەن قويا توپتاعان اسكەري لاگەردەگى تۇرمىس سۇرەتتەرى مەن بەينە كەسكىندەرىن تاپسىرىپ الادى. ئار جىلى كوكتەم مەرەكەسىنە قاراعان ئتۇنى ول كوماندىر ـ جاۋىنگەرلەرمەن بىرگە جاڭا جىل تاماعىنان اۋىز ئتىۋدى ۇزبەي جالعاستىرادى، قاراۋىل ورنا، ماشينا ۇيىنە بارعاندا كەزەكشىلىكتە تۇرعان وفيتسەرلەر مەن جاۋىنگەرلەردەن حال سۇراپ، مەيىرىم جەتكىزەدى. ول حابار ـ بايلانىس پۇنكتىندە مادەنيەت كەشكى مەكتەبىن اشىپ، جەرگىلىكتى ورىنداعى مەكتەپتەردىڭ وقتۋشىلارىن جاۋىنگەرلەرگە مادەنيەت ساباقتارىن وتۋگە ۇسىنىس ەتەدى؛ جاۋىنگەرلەردە ۇيىرەنۋ ماتەريالدارى كەمشىل بولسا، ول بايلانىس جاساپ، كوللەكتيۋ كىتاپ وقۋ كۇالىگىن ئبىرىپ بەرەدى؛ جاۋىنگەرلەر كومپيۋتەر ۇيىرەنگىسى كەلگەندە، ول "لياڭ ـ دۇي كومپيۋتەرگە باۋلۋ ورتالعىن" قۇرادى، لياڭ ـ دۇيدەگى ئبىرتالاي ادام اسكەري مەكتەپتەرگە وقۋعا ئتۇسىپ، 100گە جۋىق جاۋىنگەر ورتا تەحنيكۇمنان جوعارى دىپلوم الادى.

"چيڭپيڭنەن ۇيىرەنىپ، قىزمەت ورنىن ئسۇيىپ، كاسىپتى ارداقتاپ، اسكەردى شىڭدايىق؛ چيڭپيڭ بولىپ، 3 چى تۇعىردا تاڭداۋلى ناتيجە جاراتايىق؛ چيڭپيڭنەن ۇيىرەنىپ، ەرلىكپەن جاتتىعىپ، حابار ـ بايلانىسقا كەپىلدىك ەتۋدىڭ سايلاۋىت جاساقتارىن جەتىلدىرەيىك؛ كۇرەسكەرلىك ەرىك ـ جىگەرىن شىڭداپ، نىتىماقتاسا ەرلىكپەن سايىسىپ، جاپىاي شىڭدالعان لياڭ ـ دۇي قۇرايىق". ۋاڭ چيڭپيڭ كوزى تىرىسىندە تۇرعان اسكەري بولىمدە قاھارمانىنان ۇيىرەنۋ، قاھارمان بولۋ ۇتىلامالى تاياقشاسىن كوماندىر ـ جاۋىنگەرلەر ۇزبەي جالعاستىرىپ كەلەدى...

"تۇىسىم كەلىپ، كوڭىلىم وتتاي مازدادى"

(باسى 1 ـ بەتتە)

كاسىپورىن جوننەن ايتقاندا، ساياساتتى ئتۇسىنۋ، قورىتۋ، قولدانۋ قابىلەتىن كۇشەيتىپ، مەملەكەت پەن شىنجياڭ العا قويعان جەلىلەس قولداۋ ساياساتتارىن جاقسى جەتكىزىپ، يكەمدى قولدانىپ، جۇمىستى، ۇندىرىستى قالپىنا كەلتىرۋدىڭ جاپىاي ئونىمىن ارتتىرۋدى ىلگەرىلەتۋ كەرەك. سونىمەن بىرگە، بازار سەزگىرلىگىن ارتتىرىپ، بازار سۇرانىسىمەن دالمە ـ ئدال ۇشتاستىرىپ، كاسىپ سالاسىنىڭ داۋۋ بەتالىسىن يگەرىپ، ئوندىرىس قۇاتىن ارتتىرىپ، ئونىمدى مولايتۋدى بەلسەنە ىلگەرىلەتىپ، ساپالىلاندىرۋعا، كۇشەيتۋگە قۇلشىنۋ كەرەك. مۇنان تىس، داۋۋ تاسىلىنە بۇرىلىس جاساۋدى تەزدەتىپ، ارتۋ قوزعاۋشى كۇشىن اۋستىرىپ، عىلىم ـ تەحنيكادا جاڭالىق اشۋ سەرپىنىن ارتتىرىپ، جۇمىستى، ئوندىرىستى قالپىنا كەلتىرۋدى تيىن وزگەرتىپ، دارەجەسىن جوعارىلاتۋمەن قاتار ىلگەرىلەتۋدى ىسكە اسىرۋ كەرەك.

ۇكىمەت جوننەن ايتقاندا، ستيلگە بۇرىدىلىس جاساپ، ىرىقتىلىقپەن نەگىزگى ساتىعا بارىپ، "دالمە ـ ئدال" بولۋ جاعىندا ىجداعاتتىلىقپەن ىستەپ، "قىزمەت وتەۋ" جاعىندا جەتكىلىكتى ىستەپ، "بوگەتتى تۇيىندەردى" تەز ارادا ىركىلىسسىزدەندىرىپ، "ۇزىلگەن تۇيىندەردى" جالعاپ، كاسىپورىن ئدوپ كەلگەن قين ماسەلەلەردى باعىتتامالى تۇردە شەشۋ كەرەك. مۇنان تىس، نىسان قۇرىلىستارىنىڭ "تەڭگىن" يگەرىپ، "بەرۋ، باسقارۋ، قىزمەت وتەۋ" رەفورماسىن تەرەڭدەتۋدى تۇڭعا ەتىپ، كەلەلى نىساندارداى فاكتورمەن قامتاماسىز ەتۋ مەحانيزمىن جەدەل كەمەلدەندىرىپ، نىساندارداىڭ ەرتەرەك سالىنۋىنا، ەرتەرەك ىسكە قوسىلۋىنا، ەرتەرەك ئونىم بەرۋىنە شىنايى كەپىلدىك ەتۋ كەرەك.

ئدال وسىنداي تىرشىلىك جاندانىتىن مەزگىلدە "ۋاقىتپەن جارىسىپ، ەسىل ساتتەردى زايا جىبەرمەۋ" ەڭ تاماشا كۇرەسكەرلىك بەينە. جوعارى ـ تومەن ئبىر نيەتپەن جۇدىرىقتاي جۇمىلىپ، ۋاقىتتى زايا جىبەرمەي، قاجىرلىقپەن ەڭبەك ەتكەندە عانا، العا باسۋ جولىنداعى ئارقاندداي حاۋىپ ـ قاتەردى، سايىستى، ئسوز جوق، جەڭىپ، تۇتاس جىلدىق ەكونوميكالىق، قوعامدىق داۋۋدىڭ نىسانالارىن، مىندەتتەرىن ورىندداي الامىز.

("لەپتى لەبىز" ماقالا قابىلداۋ حات سانداعى: xjrbplb@126.com)